

Alles over Israël

DECEMBER 2018
JAARGANG 15
NUMMER

4

Tov is een uitgave van Christenen voor Israël

CLUB
MAGAZINE

- Recept:
tomatensoep
met honing
- Vasten in het
Jodendom

Thema:

ROSI HASJANA
en Jom Kipoen

Op Rosj Hasjana worden er vaak granaatappels gegeten. Men hoopt dat het komende jaar net zo veel voordelen brengt als dat er pitjes zitten in een granaatappel.

Dit vind je in
DEZE TOV!

**JOM KIPOER EN
ROSJ HASJANA**

*Dit is het
thema*

- 4 *Nu in Israël*
Nieuws, feiten en weetjes
- 6 *Thema*
Rosj Hasjana en Jom Kipoer
- 9 *Recept*
Tomatensoep met honing
- 11 *Verhaal*
De arme rabbijn
- 12 *Altijd open ogen*
- 14 *Vasten in het Jodendom*
- 16 *Puzzel*

Shalom!

In dit themanummer gaan jullie lezen over het Joods Nieuwjaar en Grote Verzoendag. Joods Nieuwjaar wordt gevierd met appeltjes en honing en daarna komen er ontzagwekkende dagen. In deze dagen denken de Joden na over het afgelopen jaar en sluiten ze af met Grote Verzoendag, Jom Kipoer.

Jom Kipoer is in Israël de heiligste dag van het jaar. Ook is er een hele mooie link met ons Paasfeest, waar de HEERE Jezus de Grote Verzoener is. Hoe dat precies zit? Dat lees je in deze TOV!

Heel veel leesplezier gewenst!

Wendy

WINNAAR PUZZEL

Hoi Tou!Club!

Ik ben Rieneke Morren en ik ben 12 jaar. Het antwoord op de puzzel is kidoesj. Uit een kidoesjbeker wordt gedronken op de sabbat. Ik vind de Tou!Club heel leuk!

Groetjes **RIENEKE**

Hoi Rieneke,

Het antwoord was inderdaad kidoesj. Kidoesj betekent heiliging of zegening en wordt uitgesproken aan het begin van de sjabbat of een feestdag. Veel plezier met je prijs!

Groetjes *Wendy*

BEZOEK DE TENTOONSTELLING WERELDWONDER ISRAËL

Heb jij ook al een boodschap achter gelaten op het schoolbord van de tentoonstelling WereldWonder Israël? Deze super leuke tentoonstelling was van de zomer te bezoeken in het Israëlcentrum en is nu verlengd! Kom snel langs met je familie of schoolklas. Meer info op: cui.nl/wereldwonder. Er wordt nu ook al weer gewerkt aan een hele mooie nieuwe tentoonstelling voor volgend jaar. Houd de volgende TOU goed in de gaten want daarin wordt de naam bekend gemaakt...

Mark bakte een challe volgens het recept uit de vorige TOU

Hallo Tou!Club,

Mijn naam is Mark Bruggeman en ik ben 9 jaar. Het antwoord van de puzzel is: kidoesj. Ik vind het heel leuk om het club magazine te lezen. Ik heb ook het sabbatsbrood uit het vorige club magazine gemaakt. Dat mocht ik alleen doen. Hij was heel goed gelukt en iedereen vond hem lekker.

Groetjes van **MARK BRUGGEMAN**
uit Scherpenzeel

Hoi Mark,

Wat heb je een prachtig brood gebakken zeg! Heel knap gedaan.

Groetjes *Wendy*

NU in Israël

Nieuws, feiten
en weetjes

Joodse kalender

22 DECEMBER:
CHANOEKA
Lichtjesfeest

21 JANUARI:
TOE BISJWAT
Nieuwjaar der bomen

19 FEBRUARI:
POERIM KATAN
Schrikkeljaar
feestdag

*De steen met
'Jeruzalem'.*

Bron: Vonatan
Sindel/Flash90

EEN BIJZONDERE STENEN VONDST

In Israël is een bijzondere ontdekking gedaan. Archeologen vonden bij opgravingen naar een dorpje in de buurt van Jeruzalem een grote steen met daarop uitgebeiteld: "Hananiah zoon van Dodalos van Jeruzalem". De archeologen ontdekten dat deze inkerwing wel 2000 jaar oud was en gemaakt was in ongeveer de eerste eeuw voor Christus. Het is de oudste stenen inkerwing van het woord Jeruzalem ooit gevonden.

EEN WONDER OP SOEKOT

*Jongens in een
loofhut.*

Afgelopen najaar vierden de Joden Soekot (het Loofhuttenfeest). Tijdens Soekot proberen Joden zoveel mogelijk buiten in een loofhut te leven. Het bouwen van zo'n hut is alleen niet altijd zonder gevaar...

Toen een 24-jarige man in Israël zijn loofhut op zijn balkon aan het bouwen was, ging het helemaal mis. De rand waar hij tegenaan leunde bij het bouwen, brak waardoor de man van de vierde etage naar beneden viel. Normaal zou dit zeker de dood van de man betekend hebben, maar wat was het geval? De man viel op een andere loofhut op de begane grond waardoor zijn val gebroken werd en hij alleen lichte verwondingen had! Ik denk dat God ervoor gezorgd heeft dat die man zo goed terecht kwam, wat denk jij?

Bron: Noam Reukin
Fenton/Flash90

Populaire babynamen in Israël

In Israël viel de jaarwisseling volgens de Joodse jaartelling dit jaar op zondag 9 en maandag 10 september. Aan het einde van het oude jaar verscheen er een lijstje met de meest gekozen babynamen van dat jaar.

Voor de Joodse bevolking staat bij de jongens Ariel op nummer één en bij de meisjes Tamar. Ariel is een Hebreeuwse naam en heeft een hele mooie en stoere betekenis, het betekent namelijk 'leeuw van God'! Ook Tamar is een Hebreeuwse naam en betekent palmbloom. Een palmbloom kan in de Bijbel gezien worden als teken van voorspoed en rechtvaardigheid. Twee namen met een mooie betekenis dus!

Israëlische vlag op de maan

De Israëlische organisatie Spacell heeft een bijzondere missie. Spacell wil aan het begin van 2019 met een onbemande raket op de maan landen. Als dit lukt, dan is Israël na de Verenigde Staten, Rusland en China het vierde land dat met een raket de maan weet te bereiken. Eenmaal op de maan zal de raket twee belangrijke klussen uitvoeren: onderzoek doen naar het magnetische veld van de maan en wat ook heel belangrijk is: een Israëlische vlag planten op de maan.

THEMA

JOM KIPOER EN
ROSI HASJANA

Joods Nieuwjaar

ROSI HASJANA en Jom Kipoer

Man blaast de
sjofar.

WIST JE DAT...

...er op Jom Kipoer geen juwelen en leren schoenen worden gedragen? De wetten die op deze dag gelden zijn zwaarder dan op de sjabbat.

In deze TOU! gaan we je alles vertellen over het Joods Nieuwjaar en Grote Verzoendag, de heiligste dag in het jaar. Met Rosj Hasjana worden er geen oliebolletjes gegeten zoals bij ons, maar eten ze appeltjes met honing. Waarom ze dat doen, dat ga je ontdekken in dit themanummer van de TOU!

Afgelopen 9 september van-af de avond tot 11 september 's avonds was het Rosj Hasjana. Rosj Hasjana is het Joods Nieuwjaar. De dag waarop Rosj Hasjana valt, wordt ook wel Jom Hasjofar genoemd: Dag van de bazuin. In de Tora staat dat Rosj Hasjana ook de dag van de rechtspraak is en het einde van de wereld. Rosj Hasjana wordt ook wel Jom Hazi-karon genoemd, Dag van bezinning. In het Jodendom is de gedachte dat je als mens de vrije keuze hebt om dingen te beslissen en te doen, maar met Rosj Hasjana krijg je een kans om je beslissingen nog eens na

te gaan en te overdenken en misschien wel andere keuzes te maken. Op Rosj Hasjana wordt de sjofar geblazen en wordt er nagedacht over hoe het afgelopen jaar is gegaan en wat er misschien verbeterd kan worden. Iedereen kan zich verbeteren, want in Prediker 7 vers 20 staat: "Want niemand op aarde is zo rechtvaardig, dat hij goed doet zonder te zondigen."

Rosj Hasjana bestaat uit twee dagen. De tweede dag zegt men: "Goed Jom Tou." De vrouw steekt dan twee Jom Tou kaarsen aan. Er is een speciale zegenspreuk voor het aansteken van

WIST JE DAT...

...het Kol Nidrei al bestond nog voor de verwoesting van de tempel in het jaar 70 na Christus? Voordat de hogepriester het Heilige der Heiligen binnenging (één keer per jaar op Grote Verzoendag), zong hij een lied over de zonden van het hele volk. Nadat hij voor het volk had geofferd, stuurde hij een geitenbok (een zondebok) de woestijn in om daar te sterven. Deze bok stond symbool voor alle zonden van het volk.

WIST JE DAT...

...op Jom Kipoer het Kol Nidrei wordt gezongen? Kol Nidrei betekent "alle geloften." In dit gebed wordt aan de Heere God gevraagd of Hij alle verplichtingen en geloften die ze afgelopen jaar hebben opgenomen, teniet wil doen.

WIST JE DAT...

...een Jood verplicht is om op Rosj Hasjana de sjofar (de ramshoorn) te horen? De ramshoorn wordt honderd keer geblazen.

de kaarsen. Ook is er een speciale kiddoesj (zegen) over de wijn. Na de kiddoesj doopt men een stukje appel in honing en zegt men daar een zegen over. De honing wordt gebruikt omdat men elkaar een goed en zoet nieuwjaar toewenst.

Tussen Rosj Hasjana en Jom Kipoer zitten tien dagen. Deze periode wordt een periode genoemd van Tesjoewa. Dat betekent inkeer of terugkeer. Jom Kipoer is de tiende dag na Joods Nieuwjaar. De tien dagen worden de ontzagwekkende dagen genoemd. Iedereen denkt na over het afgelopen jaar. Mensen denken na waarover ze berouw hebben en wie ze nog vergeving moeten vragen voor dingen die misschien nog niet zijn rechtgezet of in orde gemaakt.

Op Jom Kipoer wordt er vergeving

WIST JE DAT...

...op Rosj Hasjana er geen kleding wordt gedragen waar de kleur rood in is verwerkt, omdat rood aan bloed doet denken?

WIST JE DAT...

...er een hele bijzondere link is tussen Grote Verzoending en Pasen? De Heere Jezus moest sterven voor onze zonden, net als de zondebok. Hij nam alle zonden van ons weg zodat er weer verzoening mogelijk is tussen God en mens. Jezus is onze Grote Verzoener.

geuraagd van zonden. Grote Verzoending brengt vergeving tussen God en mens, maar alleen als

de mensen zich onderling eerst verzoend hebben. Joden vasten op Grote Verzoending. Er wordt 24 uur niet gegeten en gedronken. De laatste maaltijd voor Jom Kipoer wordt er nog wel brood en honing gegeten.

Na de tiende dag wordt er een Jom Kipoer kaars aangestoken. Er wordt "Haudala" gemaakt. Haudala is de symbolische overgang van het 'geheiligde' naar het 'gewone'. Na de laatste dienst wenst men elkaar "nog vele jaren." Er volgt een feestelijke maaltijd en er wordt begonnen met de eerste voorbereiding van het volgende feest, het maken van een loofhut voor het Loofhuttenfeest.

Bron: Mandy Hachtman/Flash90

Kinderen dopen hun appel in de honing.

THEMA

JOM KIPOER EN
ROSJ HASJANA

Recept:

Tomatensoep

MET HONING

In de Bijbel wordt Israël een “Land van melk en honing” genoemd. In de tijd van de Bijbel was honing een dikke siroop, meestal gemaakt van druiven of dadels. Door de eeuwen heen werd honing als iets heel lekkers en bijzonder beschouwd. Een delicatessen.

Ingrediënten voor 4 personen:

- 1 glas gehakte uien
- 2 theelepels zout
- 4 teentjes knoflook
  - 4 eetlepels olie
  - 1 glas water
- ½ theelepel peper
- 2 eetlepels honing
- 5 glazen tomatensap
- room of croutons

Op Joods Nieuwjaar wensen mensen elkaar een zoet en goed Nieuwjaar toe. Ze dopen dan appeltjes in honing. Hieronder een recept voor

tomatensoep met honing, dit past heel goed op Rosj Hasjana, als er zoete gerechten gegeten worden.

Zo maak je het

- ★ Fruit de uien en knoflook 5 minuten in olie
- ★ Doe de rest van de ingrediënten er bij en laat 20 minuten sudderen
- ★ Heet opdienen en room of croutons toevoegen

DE ARME rabbijn

In de achttiende eeuw leefde er een heel belangrijke rabbijn. De naam van die rabbijn was Yisroel ben Eliëzer. Deze rabbijn heeft een belangrijke stroming in het Jodendom opgericht, namelijk de chassidische stroming. Eén van de volgelingen van deze rabbijn was een Jood die op het land werkte. De rabbijn had veel respect voor deze Jood. Hij vond dat de eenvoudige Joodse landarbeiders eertijdige en diepgelovige mensen waren. De Joodse landarbeider

mocht soms bij de rabbijn langskomen op de sjabbat en dan kreeg hij altijd een heel warm welkom.

Toen de landarbeider weer eens op bezoek was geweest bij de rabbijn, vroeg de rabbijn aan het eind of de landarbeider op de terugweg de groeten wilde doen aan één van zijn trouwe volgelingen, rabbi DouBer. Uiteraard wilde de landarbeider dat doen en toen hij in het dorpje van rabbi DouBer was, begon hij meteen

rond te vragen naar zijn adres. Maar toen bleek dat eigenlijk niemand rabbi DouBer kende. Uiteindelijk vertelde iemand hem dat hij nog de arme schoolleraar Rab Ber kon proberen.

Na even zoeken vond de landarbeider de woonplek van de schoolleraar. Hij schrok toen hij het zag: het was een gammele, kapotte oude hut in de armste wijk van het dorp. Toen hij binnenkwam schrok hij nog meer. Hij zag een man zitten op een houten blok voor een tafel gemaakt van twee houten blokken en een oude plank. Voor hem zaten de leerlingen, ook op houten blokken. Maar aan het gezicht van de schoolleraar kon de landarbeider zien dat hij de goede persoon voor zich had. De man had een koninklijk gezicht.

De landarbeider werd heel vriendelijk gegroet door rabbi DouBer en de rabbijn vroeg of hij later terug wilde komen als de les afgelopen was. 's Avonds kwam de landarbeider opnieuw in de hut van de rabbijn maar wat hij toen zag verbaasde hem nog meer. Alle houten blokken en planken waren nu omgevormd tot de bedden voor de kinderen van de rabbijn. De rabbijn zat op een overgebleven houten blok, verzonken in een boek.

Toen de rabbijn de landarbeider zag,

bedankte hij hem voor zijn komst en het overbrengen van de groeten. Daarna vroeg hij hem op één van de bedden te gaan zitten. Op dat moment werd het de landarbeider te veel. Hij riep het uit: "Rabbi, hoe kunt u ooit op deze manier leven? Ik ben zelf ook niet de rijkste maar ik heb thuis op z'n minst wel normale meubels." "O ja?" vroeg de rabbijn vriendelijk, "maar waarom zie ik die meubels nu dan niet?" "Hoe kan het dat je nu zonder die meubels kan?" "Wat bedoelt u?" vroeg de landarbeider. "Ik sleep die meubels toch niet mee onderweg?" "Onderweg doe ik met wat ik heb, maar thuis is het een totaal ander verhaal." Hierop antwoordde de rabbijn: "Maar zijn we dan niet allemaal reizigers in deze wereld?" "En thuis, ons echte thuis, daar is het inderdaad een heel ander verhaal!"

Oorspronkelijke bron: www.chabad.org/library/article_cdo/aid/64417/jewish/The-Traveler.htm. Een verhaal verteld door Rabbi Yosef Yitzchak Schneersohn.

THEMA

JOM KIPOER EN
ROSJ HASJANA

uit de
Bijbel

Bron: Daid Cohen/FLASH90

Altijd open ogen

Lijkt het je fijn om altijd je ogen open te hebben?
Dat is misschien best moeilijk! Want als je ogen
moe worden vind je het ook heerlijk om ze dicht te
doen zodat je lekker kunt gaan slapen.

Op 9 en 10 september vierde het Joodse volk Rosj Hasjana. Het wordt ook wel Joods Nieuwjaar genoemd. 'Rosj' betekent in het Hebreeuws 'hoofd' en 'sjana' betekent 'jaar'. Het is de dag waarop ook de Schepping wordt herdacht. Op deze dagen wordt 's ochtends de sjofar, een ramshoorn geblazen.

Rosj Hasjana is de eerste dag van tien bijzondere dagen. In deze tien dagen denk je heel goed na over jezelf. Hoe heb je je gedragen in het afgelopen jaar? Zijn er dingen die je niet had moeten doen? Of dingen die je juist wel had moeten doen, maar niet hebt gedaan? Is er iemand met wie je iets goed moet maken? De tien dagen lopen uit in Grote Verzoendag.

In veel gezinnen wordt op Rosj Hasjana vis gegeten. Een hele vis. De vis ligt met kop en al op tafel. Weet je waarom? Eén van de redenen is dat een vis altijd zijn ogen open heeft. Zo gelooft ook het

Joodse Volk dat de HEERE God altijd Zijn Ogen open heeft over hen.

Zoals het staat in Psalm 34: *'De Ogen van de HEERE rusten op de rechtvaardige'*

of in Psalm 121: *'De Bewaarder van Israel sluimert noch slaapt.'*

Ook gaan veel Joodse mensen op die dag naar water waar vissen zwemmen. Ze gooien daar broodkrumels in het water, die symbool staan voor de zonden die weggegooid worden en er wordt gebeden. Daarbij denkt men aan de woorden van de profeet Micha dat de HEERE God alle zonden in de diepste zee zal gooien.

Micha 7: 19: *Hij zal Zich weer over ons ontfermen, Hij zal onze ongerechtigheden vertrappen, ja U zult al hun zonden werpen in de diepten van de zee'.*

De HEERE God slaapt nooit. Zijn Ogen zijn altijd open!

THEMA

JOM KIPOER EN
ROSJ HASJANA

Bron: Yaakou Lederman/Flash90

VASTEN IN HET JODENDOM

Heb jij wel eens een hele dag niet gegeten en gedronken? Als je ziek bent gaat dat soms automatisch maar als je gezond bent, dan is het best moeilijk! Joodse kinderen die Bar Mitswa of Bat Mitswa hebben gedaan, vasten minstens twee keer per jaar!

*Joden bidden op
Jom Kipoer bij de klaagmuur.*

Bron: Ben Toren/FLASH90

Voordat het vasten begint, eten de Joden nog een laatste maaltijd met hippensoep.

De eerste keer is op Jom Kipoer, de Grote Vervroeging en de tweede keer op Tisha B'au de traditionele rouwdag in het Jodendom. Het is op die dagen voor joden niet toegestaan om te eten en te drinken maar ook niet om zichzelf te wassen, zich op te maken of leren schoenen te dragen. Sommige mensen hoeven niet te vasten op de vastendagen. Het gaat dan bijvoorbeeld om kinderen of mensen die zwanger of ziek zijn. Deze mensen moeten wel proberen om heel sober te eten tijdens de vastendag.

Het is in het Jodendom ook mogelijk om voor jezelf een dag te vasten. Als je dat doet, dan is het niet de bedoeling dat je dat tegen andere mensen vertelt. Je mag het wel tegen andere mensen vertellen als je vast om berouw te tonen voor je zonden en je het goed moet maken met andere mensen. Naast vasten om zonden zijn er nog heel veel andere redenen waarom Joden vasten. Ze vasten bijvoorbeeld omdat ze iets aan God willen vragen, omdat ze dankbaar zijn of juist omdat ze in rouw zijn. Mensen van andere gods-

diensten vasten ook, bijvoorbeeld christenen of moslims. Er zijn veel redenen waarom mensen vasten maar over het algemeen willen mensen door te vasten God meer centraal stellen in hun leven.

Als je voor jezelf een dag uitkiest om te vasten dan moet je je wel aan een paar regels houden. Zo mag je niet vasten op de sabbat of op een feestdag, of tijdens de maand Nisan. Daarnaast wordt het aan mensen met een belangrijke positie, zoals bijv. rabbijnen, beveiligers of mensen van de regering, ook afgeraden om te vasten omdat ze dan minder goed hun taak kunnen uitvoeren.

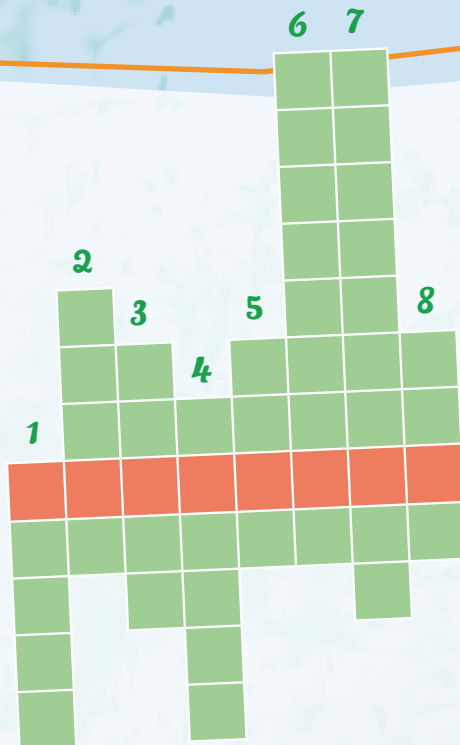
Ulk voor Jom Kipoer postte de Jeruzalem Post, een belangrijke Israëlische krant, een artikeltje met tips voor een gezonde vastendag. Ze raden bijvoorbeeld aan om een ruime tijd voor de vastendag te stoppen met het drinken van koffie, thee en cola zodat je al een beetje afgekickt bent en je tijdens de vastendag geen hoofdpijn hebt. Al met al komt er dus best wat kijken bij het vasten. Maar tegelijkertijd is het ook simpel: gewoon een dag geen eten en drinken aanraken.

PUZZEL & PRET

Alle antwoorden van de puzzel staan in deze TOU!. Wanneer je de antwoorden goed hebt ingevuld, staat er in de gekleurde rij een Hebreeuws woord dat te maken heeft met het thema van deze TOU!.

1. Wat is in Israël de populairste meisjesnaam?
2. Welke vrucht wordt er tijdens Rosj Hasjana veel gegeten?
3. Tijdens welke maand mogen Joden niet voor zichzelf vasten?
4. Waar wordt veel op geblazen tijdens Rosj Hasjana (Hebreeuwse naam)?
5. Welke kleur kleding mogen Joden niet dragen tijdens Rosj Hasjana?
6. Van de naam van welke stad is er een hele oude inkeruing gevonden?
7. Welk feest vieren Joden op 21 januari 2019 (Hebreeuwse naam)?
8. Welk voorwerp hoopt het Israëlische bedrijf Spacell op de maan te planten?

Stuur je antwoord voor 24 januari 2019 naar info@touclub.nl, dan maak je kans op een prijs. Vergeet niet je naam, leeftijd en adres te vermelden!

Meer weten?

Wil je meer informatie over AcTou! voor Aleh? Wil je lid worden van de Tou!Club? Lijkt het je leuk in jouw klas een les te krijgen over de Joodse feesten? Of wil je iets vragen? Je kan de Tou!Club op veel manieren bereiken. Of volg ons op sociale media!

Lid worden?
Ga naar touclub.nl!
info@touclub.nl

 /jijbentou

 @jijbentou

 jijbentou

JOODSE HUMOR

Een rabbi was boos omdat de mensen van zijn synagoge heel weinig geld aan goede doelen gaven. Hij bad daarom dat de rijken meer geld aan de armen zouden geven. Zijn vrouw vroeg na een tijdje: "En, is je gebed verhoord?" "Voor de helft" antwoorde de rabbi. "De armen zijn bereid het geld te accepteren."

